

УДК 378.635.174-057.87

Ганна Ігорівна КУДРЯВЦЕВА,

слідчий слідчого відділу Сумського відділу поліції ГУПН в Сумській області

ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ І ВИДИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Визначено сутності поняття «відповідальність». Розглянуто джерела походження відповідальності як особистісного феномена людини. Наведено тлумачення поняття «відповідальність». Розглянуто види відповідальності: правова, моральна, екологічна, соціальна та професійна.

Відповідальність являє собою надзвичайно складне і багатопланове явище, яке виникає виключно у зв'язку із соціальною природою людини. Як феномен міждисциплінарного характеру, відповідальність виступає предметом дослідження філософів А. Андрущенко, Г. Йонас, О. Лазоренко, Г. Ложкін, М. Мамардашвілі, О. Ореховський, А. Платонова, П. Рікер і психологів К. Абульханова-Славська, С. Баранова, О. Костенко, К. Муздибаєв, Л. Орбан-Лембрик, М. Савчин, І. Тимошук та ін.

Вивчення етимології слова «відповідальність» в різних мовах свідчить, що всі народи пов'язуються відповідальність з виконанням обов'язків. Академічний тлумачний словник української мови роз'яснює поняття «відповідальність» як покладений на когось або взятий на себе обов'язок за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова [1]. Відповідальність також має кілька значень: це те, що людина відповідає за її життя, життя оточуючи її людей, її дії та вчинки, оточуючий світ, а також людина має бути відповідальною перед суспільством та соціумом, яким вона оточена. Бути відповідальним означає думати про близьких їй людей та про наслідки своїх вчинків чи не принесуть вони шкоди.

Термін «відповідальність» визначають як усвідомлену необхідність співвіднесення власної поведінки із суспільними нормами та установками [2]. У «Психологічній енциклопедії» відповідальність тлумачать як «внутрішню саморегуляцію і самодетермінацію зрілої особистості, що опосередкована ціннісними орієнтаціями і виявляється в усвідомленні людиною причин здійснюваних учинків і їх наслідків, у контролі своєї здатності бути причиною змін у навколишньому світі і власному житті» [3, с. 60].

Таким чином, сама відповідальність являє собою надзвичайно складне і багатогранне явище, яке має бути притаманне кожній людині. Однак воно не виникає автоматично при її народженні, а виступає результатом виключно цілеспрямованих процесів виховання, соціалізації та особистісного розвитку. Цей факт суттєво загострює проблему формування відповідальності та «пробудження» відповідного

почуття у кожного студента (курсанта) як майбутнього фахівця, особливо в складних умовах сучасного суспільного розвитку.

При аналізі сутності і феномену відповідальності важливого значення питання *джерел походження відповідальності*. Це пов'язано з тим, що залежно від джерел походження відповідальності виникають різні її види та їх специфічні прояви. Ці джерела можна розглядати у різних площинах. Такими джерелами виступають: виховання, соціалізація, навчання, особистісний розвиток, життєвий досвід та суспільна практика людини [4, с. 12].

Саме в процесі дії цих чинників людина спочатку сприймає, осмислює, засвоює необхідність відповідальності та усвідомлює її й перетворює на норму своєї поведінки.

Загальна структура відповідальності від сфер професійної і громадської діяльності людини та може містити такі основні види відповідальності: *правова, моральна, екологічна, соціальна та професійна*.

Правова відповідальність означає неодмінну відповідність та обов'язкову підпорядкованість діяльності, вчинків і поведінки особистості прийнятим у даному суспільстві нормам права, втілених у Конституції й чинному законодавстві. Водночас вона передбачає високу правову свідомість і правову культуру людини.

Моральна відповідальність означає відповідність діяльності, вчинків і поведінки особистості та її взаємовідносин з іншими людьми прийнятим звичаям, моральним нормам і правилам. Вона регулюється нормами життя громади, усталеними культурно-історичними традиціями і рівнем розвитку власної совісті самої людини. Моральна відповідальність формується у складній взаємодії прав і обов'язків особистості та їх усвідомлення нею з урахуванням наявної системи соціальних зв'язків і взаємовідносин.

Екологічна відповідальність є наслідком усвідомлення людиною своєї єдності з природою як середовищем її буття, ставлення до навколишнього середовища й до своєї діяльності, в тому числі професійної, пізнавальної, дозвіллієвої тощо з позицій природо збереження.

Соціальна відповідальність полягає у свідомому й бездоганному виконанні людиною дій і обов'язків, що входять до структури її соціальної компетентності та її громадських обов'язків. Зміст і структура соціальної відповідальності визначається як соціальним статусом людини, так і тими соціальними наслідками її суспільної діяльності, які можуть впливати на життя й добробут інших людей, на їх соціально-психологічне самопочуття.

Професійна відповідальність полягає у сприйнятті людиною своєї професії та професійної діяльності як однієї з найважливіших життєвих цінностей, в усвідомленні її важливої суспільної значущості. Отже, виходячи з цього актуальним є посилення суспільних вимог до якості виконання професійної діяльності, постійного поповнення і оновлення

професійних і суміжних знань, вдосконалення набутих навичок, чіткого дотримання норм і вимог загальної і професійної культури.

Під професійною відповідальністю майбутніх офіцерів Національної поліції розуміємо системну професійну якість особистості, яка є результатом відображення відношення до поставлених обов'язків і яка пов'язана з чітко закріпленими нормами, що забезпечує ефективне виконання професійної діяльності. Професійна відповідальність формується у процесі фахової освіти як результат зовнішніх вимог до майбутнього офіцера органів Національної поліції.

Таким чином, професійна відповідальність є професійною важливою характеристикою фахівця будь-якої професії, яка пов'язана із взаємодією з іншими людьми, зокрема і офіцера поліції. Варто наголосити, що професійна відповідальність офіцерів органів національної поліції передбачає стягнення дисциплінарного характеру у разі неправомірного виконання професійних обов'язків. Відповідальність як складне й суперечливе індивідуальне і водночас суспільне явище відіграє важливу роль у забезпеченні життєдіяльності людини і суспільства.

Список бібліографічних посилань

1. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 1. С. 84.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
4. Пономарьов О. С., Серeda Н. В., Чеботарьов М. К. Відповідальність як педагогічна категорія : підручник. Харків : НТУ «ХПІ», 2013. 360 с.

Отримано 12.03.2018



УДК 159.9:378

Олександр Юрійович ШЛОМІН,

аспірант кафедри соціології та психології

факультету № 6 (права та масових комунікацій)

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3682-6387>

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Розглядається поняття професійної компетентності працівників поліції, означені основні структурні компоненти професійної компетентності: пізнавальна, особистісно-індивідуальна, управлінська, психолого-педагогічна.

Для характеристики професіоналізму фахівця в науковій літературі вживається поняття професійної компетентності. Модернізація